

Ingó-jelzálog.

A hitel termelő erejének a kiaknázása és a hitelképeség alapjainak a kiszélesítése életkérdéssé vált. A vagyon egymagában a hitelnek csak a lehetőségét nyújtja, de hogy ez a lehetőség milyen mértékben válik valósággá, az főképpen a vonatkozó jogszabályoktól függ.

Az érvényben levő jogszabályok a hitel szempontjából nem kielégítők és különösen a miatt szorulnak sürgős reformulásra, mert elhanyagolják annak az értéknek a kellő kihasználását, amely a hitel számára az ingó vagyonban rejlik. A gyakorlati élet kerülő utakon kénytelen céljai felé törekedni, de ily módon többnyire csak pillanatnyi sikerekhez lehet jutni és a kérdéses jogszabályok tökéletlensége végeredményképpen a nemzetgazdasági javak pusztulásához vezet.

Az elavult jogszabály megkerülésének módjaként az ingóságok elzálogosításának álügyletbe bujtatása szerepel. Ezek között az álügyletek között legkedveltebb a tulajdonjog föntartásával való eladás. A pactum reservati dominii az esetek nagy többségében a hitelezett vételárkövetelés biztosítására irányul és az eladónak a föntartott tulajdonjogra semmi szüksége nincs, hanem csak amiatt kénytelen az ügyletkötésnek ezt az alakját szinlelni, mert, ha őszintén megmondaná, hogy neki csak zálogjog kell, akkor nem adhatná ki a hitelre eladott árut a kezéből és az adás-vétel meghiusulna. Eltekintve az álügyletek demoralizáló hatásától, a tulajdonjog föntartásával elleplezett zálogjogszerzés már amiatt sem pótolhatja a jelzálogjogot, mert kellemetlen bonyodalmakhoz vezet. Amidőn a szinlegesen föntartott tulajdonjog érvényesítésére kerül a sor, a vitás kérdések halmozottan torlódnak össze. Különösen az a kérdés ad vitára alkalmat, hogy mi történjék a már megfizetett vételárral és a dologra fordított esetleges beruházásokkal? Az eladó követelésének a korlátain túl is utjában áll a tulajdonjog föntartása annak, hogy a dolog harmadik személyek javára kielégítési alapul szolgáljon és a dolognak a vételárhátralék értékét fölülmuló része sem növeli a vevő hitelképességét.

Az ingó-jelzálogjog intézményének a hiánya arra is kényszeríti az ügyletkötő feleket néha, hogy a rendkívül költséges bírói végrehajtáshoz folyamodjanak abból a célból, hogy hitelügyletet létesíthessenek. Az ilyen uton szerzett hitel természetesen ritkán segíthet a megszorult adóson.

A kereskedelmi forgalomban a hitelezésnek azt a módját is elég gyakran választják, hogy az adós a zálogul lekötöni

kivánt áruk tulajdonjogát színleg, vagy valósággal ugyan, de csak kénytelenségből átruházza a hitelezőre, ez pedig nyomban bizományba adja az árukat az adósnak eladás végett. Ebben az összegabalyított jogviszonyban az üzóra egyszerű buvóhelyeket talál és egyéb visszaéléseknek is terük nyílik. Ha azt a célt, amelyet csak furfangokkal lehet elérni, egyenes úton is, tudniillik a tényleges átadás nélkül való elzálogosítást, meg lehetne valósítani, a törvényes szabály kijátszására irányuló törekvések bizonyára háttérbe szorulnának és a hitelezés, valamint a forgalom nem kis akadálytól szabadulna meg.

Ha az ingóságok jelképies zálogbaadása nemcsak állügyletek útján, hanem a törvény erejénél fogva egyenes úton is lehetséges volna, akkor nem lenne szükség arra sem, ami most napirenden van, hogy tudniillik a kereskedő hitelnyerés céljából kénytelen például áruaktárát, vagy egész üzletét a hitelező kezelésébe átadni és esetleg még üzleti helyiségeinek a bérletét is a hitelezés tartamára a hitelezőre átruházní. Hogy az az adós, aki csak a kétségbeesettek útján-módján tud hitelre szert tenni, miképpen találja meg a számadását, az könnyen elképzelhető.

Mínthogy a gazdasági élet követelményei a tényleges átadás nélkül való elzálogosítás lehetőségét a törvényes szabály megkerülésével kikényszerítették, ennél fogva az ingó-jelzálog intézményének a törvényes megalkotása és a kerülő utak hátrányainak a kiküszöbölése sem tekinthető lehetetlennek.

Ennek a gondolatmenetnek a nyomán már évekkel ezelőtt megkísérlettem kimutatni, hogy az ingó-jelzálog intézményének akként való létesítése, hogy az a gazdasági élet megnövekedett követelményeit megfelelően kielégítse, nem ütközik leküzdhetetlen nehézségekbe. A törvénytervezetet, amelyet akkor jogi és kereskedelmi szaklapokban közöltem, most, amidőn a kérdés aktuálisá vált, újból közreadom és ezuttal indokolásul még csak néhány megjegyzést teszek.

Jelenleg csak bírói végrehajtás útján lehet ingó-jelzálogra szert tenni. A végrehajtási zálogjog létesítése lényegileg az ingóságoknak összeírása és az összeírásnak a bíróságnál való nyilvántartása útján történik. Az ingó-jelzálog intézményét, ha ezt sürgősen akarjuk létesíteni, a végrehajtási törvény rendszerébe kell belekapcsolni, de természetesen a költséges és hosszadalmas eljárás kiküszöbölésével. Ha az összeírás és a bíróságnál való nyilvántartás a végrehajtási eljárásban eléggé alkalmas mód az ingó-jelzálog létesítésére, akkor az bírói végrehajtás nélkül is eszközül szolgálhat az ingó-jelzálog joghatályos alapítására. A dolog lényege abban áll, hogy mindenkör pontosan és nyilvánosan megállapítható legyen, hogy ki,

mikor, milyen összeg erejéig és milyen ingóságra szerzett zálogjogot. Ezt a célt bírói kiküldöttközben jötte nélkül is a lehető legegyszerűbben és mégis kielégítően meg lehet valósítani.

Mint hogy nemcsak a kereskedelmi forgalomban, hanem általában a gazdasági életben is égető szükség van az ingó-jelzálog intézményére és mint hogy még a lerongyolódott magánháztartások is hitelképességük kibővítésére szorulnak, olyan szabályozásra van szükség, amely a legszélesebb néprétegek hiteligenyeit sem hagyja figyelmen kívül.

Törvénytervezet az ingó-jelzálogról.

1. §.

Ingó-jelzálog alapításához a szerződő felek megegyezésén kívül a megegyezésnek a végrehajtás foganatosítására illetékes bíróságnál való bejelentése is szükséges.

A jelzálogjog a bejelentésnek a bírósághoz való érkezése időpontjában lép hatályba.

2. §.

A szabályszerű bejelentéssel megalapított jelzálogjognak a biztosítási végrehajtás után szerzett zálogjoggal egyenlő hatálya van.

Ha jelzálogilag lekötött ingóságra vonatkozóan végrehajtást foganatosítanak vagy foganatosítottak, az összefüggést a végrehajtási jegyzőkönyvben, valamint a bejelentésre vonatkozó iratoknál és a kezelési lajstromok megfelelő rovataiban ki kell tüntetni.

3. §.

A bejelentésnek, amelyet a felek a bíróságnál jegyzőkönyvbe mondhatnak, vagy írásban benyújthatnak, tartalmaznia kell:

1. a felek nevét, polgári állását vagy foglalkozását és lakhelyét;

2. a zálogalapításra vonatkozó megegyezés kijelentését;

3. a biztosítani kívánt követelés megjelölését, annak a megemlítése mellett, hogy a követelés mikor keletkezett és mikor jár le;

4. a jelzálog tárgyának a körülírását minőség, mennyiség, érték, darabszám, súly, mérték és egyéb ismertető jelek szerint;

5. annak a helynek a közelebbi megjelölését, ahol a jelzálog tárgya az elzálogosításkor létezett.

6. az írásbeli bejelentésnek a szerződő felek közjegyzőileg vagy két tanu előttemezésével hitelesített aláírását is tartalmaznia kell.

4. §.

Az írásbeli bejelentést annyi példányban kell benyújtani, hogy mindegyik szerződő félnek egy példány jusson és egy példány a bíróságnál maradjon.

5. §.

A szabályszerű bejelentést a bíróság tudomásul veszi és erről a feleket a bejelentés példányain értesíti, egyuttal az adóst az elidegenítés vagy szándékos megrongálás büntetőjogi következményeire figyelmezteti. A bejelentés tudomásulvételére vonatkozó végzésbe a 8. §-ban szabályozott ellentmondási jogra való figyelmeztetést is bele kell foglalni.

6. §.

A nem szabályszerűen szerkesztett vagy hiányosan kiállított bejelentést a bíróság visszautasítja és a bejelentés példányait a bejelentésnek első helyen megnevezett félnek, a többi érdekelt értesítése mellett visszaadja. A bejelentést akkor is vissza kell utasítani, ha azt nem az illetékes bírósághoz nyújtották be, vagy, ha abból kitűnik, hogy végrehajtás alá nem vonható dolog volt az elzálogosítás tárgya, vagy hogy a jelzálogszerződés egyéb okból egészen vagy részben érvénytelen.

A bejelentés megtartja a hatályát, ha a visszautasító végzés kézbesítésétől számított nyolc nap alatt a hiány pótlása mellett, újból előterjesztik.

7. §.

Követelések vagy értékpapírok elzálogosítása esetében a végrehajtási törvényeknek a követelések és értékpapírok lefoglalására vonatkozó szabályzatait kell megfelelően alkalmazni.

8. §.

A felek azt az esetleges kifogásukat, hogy a bejelentés nem valódi, vagy, hogy tartalma nem felel meg a valóságnak, továbbá azt a kifogásukat, hogy a jelzálogul lekötött ingóság végrehajtás alá nem vonható, vagy, hogy a jelzálogszerződés más okból érvénytelen, a bejelentésről szóló értesítés kézbesítésétől számított nyolc nap alatt a bíróságnál szóval vagy írásban előterjesztett ellentmondással érvényesíthetik.

A bíróság a felek meghallgatása után a meghallgatás eredményéhez képest határoz. Ha a meghallgatás alapján a bejelentést nem lehet hatályon kívül helyezni, vagy nem lehet megállapítani, hogy a bejelentés valódi, továbbá, hogy érvényes és hogy tartalma megfelel a valóságnak, a bíróság a feleket perre utasítja, még pedig a valóság tekintetében a hitelezőt és egyéb esetekre nézve az adóst.

Ha a perre utasított fél a perre utasító végzés kézbesítésétől számított 30 nap alatt a per megindítását nem igazolja, a hitelező perre utasítása esetében a bejelentés hatályát veszti, az adós perre utasítása esetében pedig a bejelentés tartalmát valónak kell tartani.

9. §.

Az ellentmondás esetein kívül a bejelentés valósága és tartalmának a valósága, továbbá a jelzálogszerződés érvényessége csak külön per útján támadható meg.

10. §.

Azt, akire nézve bebizonyul, hogy hamis vagy hamis tartalmu bejelentést tett, továbbá azt, aki a bejelentésben olyan körülményeket hallgatott el, amelyek miatt a jelzálog alapítása érvénytelen, a bíróság 10,000.000 koronáig terjedhető pénzbírsággal bünteti.

Ez a szabály nem érinti a kártérítési kötelezettséget és nem zárja ki a büntető törvények külön alkalmazását.

11. §.

A jelzálogilag biztosított követelésnek a jelzálog tárgyból való kielégítése azok szerint a szabályok szerint történik, amelyeket a végrehajtási törvények a biztosítási végrehajtás útján lefoglalt ingóságokra vezetett kielégítési végrehajtás tekintetében előírnak.

A jelzálog tárgyára vonatkozó igénykeresetnek csak akkor van a végrehajtás folytatására halasztó hatálya, ha a kielégítési végrehajtási eljárással kapcsolatban kibocsájtott igényfelhívással kitűzött határidő letelte előtt érkezett a bírósághoz.

12. §.

Arra a jelzálogra vonatkozóan, amely a dolog vételárának az eladáskor kikötött biztosításául szolgál, később keletkezett elsőbbségi igények nem érvényesíthetők.

13. §.

A bíróság a hitelező kérelmére a jelzálogul lekötött dolognak szoros zár alá vételét rendeli el, ha a hitelező való-

szinüsiti, hogy az adós jogellenes magatartással a jelzálog-jogot veszélyezteti, vagy, hogy a jelzálogul szolgáló dolog a hitelező érdeke szempontjából kellő őrizet vagy gondozás nélkül maradt.

A szoros zár a végrehajtási törvények szabályai szerint kell foganatosítani.

A szoros zár elrendelése iránt előterjesztett kérelmével jogerősen elutasított hitelező a szoros zár szükségességének a megállapítása és a szoros zár elrendelése iránt pert indíthat. Az adós is annak a kimutatása mellett, hogy a jogerősen elrendelt szoros zárra szükség nincs, per útján annak a megszüntetését kérheti.

14. §.

A jelzálogjog hatályát veszti, ha a hitelező a bejelentéstől számított három év alatt a jelzálogilag biztosított követelés iránt pert nem indít vagy kielégítési végrehajtást nem foganatosít.

A három évi elévülési idő abban az esetben, ha a követelés a bejelentés után jár le, a követelés lejáratától számítódik.

Az elévülési szabály nem zárja ki, hogy a felek a jelzálogjogot megegyezéssel és ennek szabályszerű bejelentésével ujonnan megalapítsák.

15. §.

A jelzálogjog akkor is hatályát veszti, ha a jelzálog tárgya más bíróság területére kerül és ezt a körülményt a felek vagy azok egyike a jelzálog nyilvántartását teljesítő bíróságnál hat hónap alatt be nem jelentik.

Bejelentés esetében a bíróság a jelzálogra vonatkozó iratokat a nyilvántartásra újabban illetékessé vált bírósághoz átteszi és erről a feleket értesíti.

16. §.

Az adós felelős a hitelezőnek az azzal okozott kárért, hogy a jelzálog tárgyának más bíróság területére történt átviteléről a hitelezőt haladéktalanul nem értesítette. A hitelező annak a valószínűsítése alapján, hogy a jelzálog tárgya más bíróság területére került, a szoros zár elrendelését kérheti és ilyen kérelem teljesítése egyedül azon az alapon tagadható meg, hogy az előző szakaszban előírt bejelentés már meg történt.

17. §.

A bíróság bármelyik fél kérelmére a jelzálogul leköötött ingóság elárverezését rendeli el, ha az [ismert és sürgősen

megidézhető érdekelteknek és szükség esetére szakértőknek a meghallgatása után arról győződik meg, hogy az ingóság nagy értékcsökkenés, vagy az értékkel arányban nem álló költség nélkül el nem tartható.

Az árverést elrendelő végzés ellen felfolyamodásnak helye nincs.

Az árverésen befolyt vételárt abban az esetben, ha az érdekeltek annaka hováfordítása iránt meg nem egyeznek, a fősztásra vonatkozó vitás kérdések eldöntéseig bírói letétben kell tartani.

Alföldy Ede,

ny. ítélőtáblai tanácselnök, ügyvéd.

SZEMLE.

Jogakotás.

A vasutat terhelő kártérítések a valorizációs törvényjavaslatban.

A valorizációs törvényjavaslat 6., 7. és 43. §-a foglalkozik a vasutak elleni kártérítések valorizációjának kérdésével.

A valorizációs törvényjavaslat 6. §-a aként intézkedik, hogy az államnak és a törvényhatóságoknak kereskedelmi, ipari, vagy általában gazdasági célú vállalataira (üzemeire) a valorizációs törvénymentesség nem terjed ki. A 7. §. pedig az állami vagy más közforgalmu vasutat fuvarozási ügylet alapján terhelő pénztartozásai tekintetében valorizációs mentességet állapít meg. A törvény 43. §. 1. pontja szerint a valorizációs törvényben foglalt mentesség nem nyer alkalmazást azokra a pénztartozásokra, amelyek teljesítésének módját, vagy az összegnek meghatározását 1. Nemzetközi Egyezmény, 2. a trianoni békeszerződés egyes gazdasági rendelkezésével kapcsolatos belső elszámolásról szóló jogszabályok szabályozzák, a törvény 44. §. második bekezdése szerint pedig a valorizációs törvény rendelkezései nem érintik a pénztartozás késedelmes teljesítése esetében a hitelezőt megillető kártérítésről szóló 1923. évi XXXIX. t.-c. rendelkezéseit.

Ezek az irányadó rendelkezések a valorizációs törvényben a vasuttal szemben fennálló kártérítési vagy vissztérítési követelésekre nézve.

Köztudomásu, hogy 1924. december 31-ig a vasut az államnak üzleti vállalata és mint ilyen volt a cégjegyzékbe is bevezetve. 1925. január 1-től kezdve a vasut azért, hogy jobban a kereskedelmi élethez formálódjék, hogy gyorsabb és könnyebb mozgékonyasága biztosíttassék, önálló kereskedelmi